

ПРОБЛЕМА ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФІІ

Запорізька державна інженерна академія, кафедра УСФН

Людину цікавить не просто істина, а значення об'єкту для людини, для задоволення його потреб. Людина оцінює факти свого життя за їх значимістю, реалізує ціннісне відношення до світу. Цінністю є для людини все, що має для нього певну значимість, особовий або громадський сенс. У ХХ ст. філософи зуміли розвинути вчення про цінності.

В античності було відсутнє чітке розуміння своєрідності людини у світі. Це призводило до того, що, наприклад, платонівська ідея розумілася ще і як ідеал. У античності філософствували так, тут істина і цінність не відокремлені один від одного залишково строго.

У філософії середніх віків вважалося, що людина існує в ім'я Бога, а не Бог для людини. Можна сказати, що йшлося про цінності Бога.

У Новий час філософи виділили розум (точніше мислення) як головну рису людини. Мислення має справу з істиною. Всепоглинаючий інтерес до істини затемняв проблему цінності. Вирішальний крок до неї зробив Кант, він «розвів» істину, красу і благо. Істиною займається розум, а цінністю, так порахували послідовники Канта, розум, точніше, розумна воля. До ХХ в. Склалися усі умови для розвитку вчення про цінність.

Філософські напрями ХХІ ст. висувають проблему цінностей на перший план. Свідомість дозволяє людині виробляти нові цінності.

Ціннісне відношення формується в процесі людської діяльності.

Першою і основною цінністю є сама людина в усьому різноманітті його життя і діяльності. Поняття цінності людини - універсальне і його не можна зводити до «корисності» людини для суспільства. Спроби ділити людей на «потрібних» і «непотрібних» порочні по самій суті, бо їх реалізація неминуче породжує свавілля, що веде до деградації і людини і суспільства. Другим феноменом світу цінностей є «духовні цінності», тобто своєрідний духовний капітал людства, накопичений за тисячоліття, який не лише не знецінюється, але і, як правило, зростає. Природа духовних цінностей досліджується в теорії цінностей (аксіологія), яка встановлює співвідношення цінностей зі світом реальностей людського життя. Йдеться передусім про моральні і естетичні цінності, які по праву вважаються вищими, бо багато в чому визначають поведінку людини в інших системах цінностей.

У системі цінностей людського духу особливе місце займають уявлення про право і справедливість. Поняття прав людини, «людського виміру» всіх явищ і подій громадського життя стало особливо актуальним в середині ХХ ст., після того, як світ пережив трагедію двох світових воєн, жахи геноциду, расизму і націоналізму. З проблемою прав людини тісно пов'язано поняття справедливості, суть якого - у виробленні принципів, що регулюють розподіл благ і обов'язків громадян, відповідність між діянням і подякою, злочином і покаранням. Усе викладене дає основу сформулювати поняття духовності людини, яке розглядається, по-перше, як відносна автономність людини, його незалежність від зовнішніх впливів, а по-друге, як те, заради чого варто жити і віддати життя у разі потреби. Духовність - це синтез Істини, Краси і Добра з акцентом на останньому, бо його людина здатна творити сама. У християнській філософії це виражається тріадою Віри, Надії, Любові і Софії, що обіймає їх, - тобто мудрості.